

УДК 007 : 304 : 070

МОНІТОРИНГ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЖУРНАЛІВ

ГЕРАСИМЧУК Надія,

канд. наук із соц. комунік., асистент

Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, Україна, e-mail: nadiag15@rambler.ru.

У статті наголошено на важливій ролі педагогічних журналів у науково-педагогічній комунікації. Мета дослідження – виділити основні види сучасних педагогічних журналів, визначити їхні змістові характеристики, рубрикацію тощо. Зазначено, що більшу частку сучасних педагогічних журналів в Україні становлять науково-методичні та науково-практичні педагогічні видання для педагогів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв. З'ясовано, що такі журнали спеціалізуються на випуску матеріалів про сучасну наукову інтерпретацію теоретичних питань шкільних навчальних дисциплін і методику їх викладання, сучасні проблеми дидактики, охорони довкілля тощо; поширюють досвід упровадження в освітянську практику новітніх педагогічних технологій.

Ключові слова: педагогічні журнали, рубрики, виховання, освіта.

Вступ. Педагогічні часописи відіграють важливу роль у комунікативних зв'язках між ученими-педагогами та освітянами-практиками, що дає можливість простежувати розвиток основних галузей педагогічної науки та сприяє прискоренню її розвитку та зростанню престижу української педагогіки в науково-педагогічних співтовариствах.

Специфіка педагогічних журналів полягає у висвітленні актуальних проблем навчання і виховання, серед яких, зокрема, організація навчального процесу в освітніх закладах, ознайом-

лення з інноваціями в освіті, поширення передового педагогічного досвіду, дослідження варіативності моделей виховання та обґрунтування навчально-виховних технологій, орієнтація управління на створення умов для забезпечення реалізації мети навчального закладу, відображення об'єктивних соціальних процесів і тенденцій розвитку світової науки тощо.

Педагогічна преса була об'єктом дослідження як вітчизняних, так і закордонних учених. Так, Є. Хриков, вважаючи педагогічну пресу насамперед найбільш потужним засобом впливу на педагогічну практику, розглянув її в двох аспектах: 1) як складову педагогічної науки, що бере участь у реалізації функцій педагогічної науки; 2) як складову преси (соціального інституту, що реалізовує функції, загалом характерні для преси: інформаційну, комунікативну тощо) [10]. Він також визначив етапи аналізу педагогічної преси для одержання об'єктивних даних в історико-педагогічних дослідженнях [8].

Російська дослідниця Т. Денисович здійснила класифікацію педагогічної преси за призначенням, виділивши такі групи: для учителів, батьків, діячів народної освіти; для дітей та юнацтва; для жіночої освіти; для професійної освіти для сімейного виховання; для самоосвіти [3, с. 27–31].

До проблем української педагогічної преси зверталися вітчизняні вчені різних галузей. Слід зауважити, що в працях українських дослідників здебільшого розглядають питання історії формування педагогічної преси, її функціонування на території України. Зокрема І. Зайченко зазначив проблеми української національної школи в пресі другої половини ХІХ – початку ХХ ст. [5]. Н. Остапенко та Н. Сидоренко дослідили, як порушувалися проблеми національної освіти на сторінках «Ради», «Світла» – перших українських часописів Східної України початку ХХ ст. [9]. О. Дубецька звернулася до особливостей формування педагогічної преси на теренах Східної України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., виділивши шість груп спеціалізованих часописів у зазначений період [4].

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що досліджень сучасної української педагогічної преси, зокрема журналів, нині небагато. Зокрема стан наукової розробки проблеми національного виховання в педагогічній пресі сучасності у філософії, педагогіці та в історії журналістики досліджено в дисертації Л. Кулішенко [6]. Авторка виділила науково-педагогічні журнали та рубрики, які вміщують матеріали про національне виховання в Україні (за період 1991–2004 рр.). О. Літіченко розглядає педагогічну пресу, пов'язану з проблемами дошкільного виховання, як джерело поширення ідей дошкільної освіти [7]. Вона, зокрема, зазначає, що в незалежній Україні з'явилися видання, що широко висвітлюють досвід педагогічних працівників за всіма напрямками розвитку дитини дошкільного віку. Заслуговує на увагу дослідження розвитку української педагогічної преси в українській діаспорі Канади Г. Бигар, С. Романюк, І. Руснак [1].

Мета статті – виділити основні види сучасних українських педагогічних журналів, визначити їхні змістові характеристики, рубрикацію, географію розповсюдження. *Об'єктом* дослідження обрано педагогічну пресу, зокрема такі періодичні видання, як «Вища освіта України», «Освіта регіону: політологія, психологія, комунікація», «Логопед», «Особлива дитина: навчання та виховання» та ін.

Методи дослідження. Основними методами, використаними для дослідження, є моніторинг, аналіз, синтез, узагальнення, що дозволили провести певні кількісні підрахунки; дати характеристики, притаманні для різних груп спеціалізованої преси; визначити структурно-організаційні елементи зазначеного сегмента мас-медіа в Україні.

Результати й обговорення. У результаті моніторингу сучасних педагогічних журналів (досліджено понад 45 за період 2012–2016 рр.) виявлено, що значна частина їх (близько 40) ви-

ходить у друкованому вигляді, хоча електронні видання дають нові творчі можливості для науково-педагогічного співробітництва, підвищують престиж видань та створюють унікальні можливості для науково-педагогічної комунікації. Деякі з часописів, як-от: «Вища освіта», «Вища освіта України», «Дефектологія», «Директор школи, гімназії, ліцею», «Педагогіка і психологія. Вісник АПН України» – представлені на сайті НБУВ в рубриці «Наукова періодика України». Це дає можливість ознайомитись із загальною інформацією про журнали, склад редакційних колегій. Також організовано пошук за авторами, темами, роками, ключовими словами.

Визначено три основні види педагогічних журналів за змістовим наповненням: офіційні видання; загальнопедагогічні та предметно-педагогічні журнали. За призначенням їх можна поділити на науково-методичні та науково-практичні.

До офіційних видань належить зокрема «Інформаційний збірник та коментарі МОН України» – щомісячне видання МОН України, в якому друкують рішення колегії, накази, типові навчальні плани, рекомендації та коментарі з питань вищої, професійної, середньої, початкової, дошкільної та позашкільної освіти.

Загальнопедагогічними журналами є «Професійно-технічна освіта», «Вища освіта України», «Директор школи. Шкільний світ», «Методист», «Школа» та ін.

До предметно-педагогічних належать журнали «Українська мова і література в школах України», «Біологія і хімія в рідній школі», «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України», «Географія та основи економіки в рідній школі», «Історія в рідній школі», «Математика в рідній школі», «Трудова підготовка в рідній школі», «Фізичне виховання в рідній школі», «Русская словесность в школах Украины» та ін. У них висвітлено актуальні питання сучасної освіти, подано дидактичні матеріали з відповідних дисциплін, методичні розробки уроків, коментарі та статті провідних науковців, надруковано офіційні матеріали МОН України.

Серед педагогічних журналів найменше тих, що стосуються проблем вищої освіти. Так, в офіційному виданні МОН України «Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України» друкуються зокрема рішення колегії, накази, типові навчальні плани, рекомендації та коментарі з питань вищої освіти.

Проблеми вищої освіти зокрема висвітлюють фахові видання: науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Вища освіта України», науковий журнал «Освіта регіону: політологія, психологія, комунікація» (Київ). Частково питання вищої школи висвітлено в науково-методичному та інформаційно-освітньому часописі «Вересень» (наприклад, у рубриці «Педагогіка і психологія у навчально-виховному процесі вищої школи»), у науково-методичному фаховому журналі «Дивослово» (рубрика «Викладачеві ВНЗ»).

У журналі «Педагогіка і психологія. Вісник Національної Академії педагогічних наук України» (науково-технічний та інформаційний журнал НАПН України) ґрунтовно висвітлено питання педагогіки й психології, актуальні проблеми діяльності вищої, загальноосвітньої, професійно-технічної школи. У наукових статтях цих видань, авторами яких є докторанти, викладачі, аспіранти та наукові співробітники Національної академії педагогічних наук України та вищих навчальних закладів України, розглянуто проблеми організації освіти, методології і методики освітнього процесу, політики освіти, висвітлено питання організації навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах країни.

Фахове наукове видання «Освіта регіону: політологія, психологія, комунікація», засновником і видавцем якого є університет «Україна», має розділи: «Русский мир», «Теорія і методологія політичної науки», «Політичні інститути і процеси», «Політична культура та ідеологія», «Соціальна політика і соціальна робота», «Політична праксеологія», «Теорія та історія комунікації», «Журналістика», «Видавнича справа і редагування», «Прикладні соціальні комунікації», «Освітньо-науковий

менеджмент», «Психологія і педагогіка осіб з особливими потребами», «Прикладні педагогічні комунікації», «Політико-комунікаційна праксеологія» та ін. У журналі надруковано рецензії на підручники, посібники, монографії з політології, психології, теорії комунікації тощо.

Значну частку сучасних педагогічних журналів в Україні становлять науково-методичні та науково-практичні педагогічні видання для вчителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, аудиторією яких є викладачі загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, директори та їхні заступники. Зокрема це такі часописи, як «Українська мова і література в школах України», «Біологія і хімія в рідній школі», «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України», «Географія та основи економіки в рідній школі», «Історія в рідній школі», «Математика в рідній школі», «Трудова підготовка в рідній школі», «Фізичне виховання в рідній школі», «Русская словесность в школах Украины», «Шлях освіти» (видавництво «Педагогічна преса»); «Українська мова й література в навчальних закладах», «Директор школи. Шкільний світ», «Методист», «Школа» (видавництво «Шкільний світ»), «Вихователю ГПД. Усе для роботи», «Виховна робота в школі. Усе для роботи» (ТОВ «Видавнича група «Основа»), «Довідник директора школи», «Довідник заступника директора школи», «Довідник класного керівника» (видавництво ТОВ «Прес Альянс») та ін.

Ці видання спеціалізуються на випуску матеріалів про сучасну наукову інтерпретацію теоретичних питань шкільних навчальних дисциплін і методику їх викладання, про сучасні проблеми дидактики, проблеми охорони довкілля тощо. Педагогічні журнали поширюють досвід упровадження в освітянську практику новітніх педагогічних технологій. Вони містять календарне планування навчально-виховного процесу, методичні рекомендації науковців і практиків та поурочні розробки навчального матеріалу, розробки різних типів уроків, поради щодо виховання в учнів моральних, фізичних і вольових яко-

стей. А також висвітлюють передовий педагогічний досвід учителів, їхні творчі портрети.

Проблеми дошкільного виховання розглянуто в таких педагогічних журналах, як, наприклад, «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Дошкілля: журнал для люблячих батьків, педагогів, психологів», «Дошкільне виховання» (Київ), «Дошкільна освіта» (Запоріжжя). Слід зазначити, що один із педагогічних журналів саме цієї категорії має найбільший наклад. Так, щомісячник «Вихователь-методист дошкільного закладу» виходить накладом 8500–8900 примірників, що свідчить про авторитет видання і попит у педагогічних працівників.

У педагогічних журналах дошкільного профілю порушуються важливі питання дошкільного виховання: вивчення освітнього процесу, проблеми організації та змісту дошкільної освіти, специфіка роботи в ясельних групах, психологічні аспекти. Видання містять поради методистам-початківцям, поради спеціалістів. У них також розглянуто питання підготовки до навчання в школі, перспективи в роботі дошкільної та початкової ланок освіти. На сторінках журналів відбувається обмін досвідом та ознайомлення із зарубіжним досвідом виховання дошкільнят. Велику увагу приділено роботі з батьками. Журнали містять плани й методичні розробки занять для дітей різних вікових категорій, сценарії свят, конспекти тренінгів; анкети для батьків, дітей і педагогів; тести для дітей.

Окрему групу педагогічних журналів становлять видання, що висвітлюють проблеми навчання та виховання дітей з особливими потребами. Зокрема, це науково-методичні журнали «Особлива дитина: навчання та виховання» (до 2014 р. мав назву «Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання»), «Логопед». На сторінках цих видань педагоги обмінюються досвідом про організацію навчання в спеціальних школах, висвітлюють досвід закордонних колег щодо навчання й виховання дітей із синдромом аутизму, Аспергера, з порушенням інтелектуального розвитку, слуху, мовлення, зору, уваги, з руховою розгальмованістю тощо.

Так, у щоквартальнику «Особлива дитина: навчання та виховання» надруковано матеріали з проблем спеціальної педагогіки, висвітлено технології корекційно-компенсаторного навчання, виховання і розвитку дітей з особливими потребами, технології соціально-психологічної роботи з їхніми батьками. Основні рубрики: «Наука – спеціальній школі», «Інклюзивна освіта – освіта для всіх», «Нові програми», «Пошуки. Експерименти», «З досвіду практиків», «Сторінки історії». Проблематика статей пов'язана з особливостями роботи з дітьми з порушенням інтелектуального розвитку, слуху, зору, мовлення. На сторінках журналу педагоги обмінюються досвідом про організацію навчання в спеціальних школах, висвітлюють досвід закордонних колег.

Авторами статей є наукові співробітники Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, педагоги дошкільних закладів для дітей з особливими потребами, учителі-дефектологи спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей із синдромами аутизму, з порушенням інтелектуального розвитку, слуху, мовлення, зору, уваги тощо.

У журналі «Логопед» (заснований у Харкові 2010 р. ТОВ «Видавнича група «Основа») подано теоретичні та практичні методичні матеріали для роботи логопеда, поради колег-логопедів. Розглянуто сучасні технології та методики, закордонний досвід. Публікації виходять у рубриках: «Перевірено практикою: дошкільний вік», «Перевірено практикою: шкільний вік», «Поради логопеда батькам», «У позакласний час (вечори відпочинку для дітей з вадами слуху)», «Освітнянський калейдоскоп (стисла інформація про нововведення в школах сусідніх держав)» тощо.

Переважаю більшість педагогічних журналів друкують в Києві. Часописи, засновником яких є Міністерство освіти і науки України, виходять у державному видавництві «Педагогічна преса». У ньому друкують близько 20 науково-педагогічних журналів. Видавництво має сайт (<http://www.ped.pressa.kiev>).

иа), який, крім загальних відомостей про часописи та умови їх передплати, іншої інформації не містить. Основою діяльності видавництва є ідея необхідності забезпечення освітян України та всіх, хто цікавиться освітянською тематикою, необхідним та цікавим матеріалом для повсякденної роботи. Зокрема, це видання «Біологія і хімія в рідній школі», «Вища освіта України», «Всесвітня література в школах України», «Географія та основи економіки в рідній школі», «Директор школи, гімназії, ліцею», «Історія в школах України», «Математика в школі», «Трудова підготовка в закладах освіти», «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах», «Фізичне виховання в рідній школі», «Шлях освіти».

У видавництві «Шкільний світ» виходить п'ять педагогічних журналів: «Дошкільля», «Директор школи. Шкільний світ», «Методист», «Профтехосвіта», «Школа», засновниками яких відповідно є товариства «Редакції газет з дошкільної та початкової освіти», «Редакції газет з управління освітою», «Редакції загальнопедагогічних газет».

Товариство «Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку – Україна» є зокрема засновником і видавцем педагогічних журналів «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Довідник заступника директора школи».

Регіональні педагогічні журнали виходять у таких містах, як Харків («Вихователю ГПД. Усе для роботи», «Виховна робота в школі. Усе для роботи», «Класному керівнику. Усе для роботи», «Логопед» та ін. видавничої групи «Основа»), Львів («Педагогіка і психологія педагогічної освіти», засновники – Інститут педагогічної освіти НАПН України, Національний університет «Львівська політехніка»; «Педагогічна думка», засновник – Головне управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації, Львівський обласний інститут післядипломної освіти), Луцьк («Педагогічний пошук», засновник – Управління освіти і науки Волинської облдержадміністрації, Волинський обласний інститут післядипломної освіти), Ми-

колаїв («Вересень», засновник – Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти), Запоріжжя («Дошкільна освіта», засновник – ТОВ «ЛПРС» ЛТД), Одеса («Виховання і культура», засновник і видавець – Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського; «Наша школа», засновник – Управління освіти Одеської облдержадміністрації, Одеський обласний інститут удосконалення вчителів), Черкаси («Безпека життєдіяльності в освіті», засновник і видавець – ДП «Черкаський державний центр науки, інновацій та інформатизації»; «Педагогічний вісник», засновники – Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників, Головне управління освіти і науки Черкаської обласної ради).

Висновки. Педагогічні часописи відіграють важливу роль у комунікативних зв'язках між ученими-педагогами та освітянами-практиками, що дає можливість простежувати розвиток основних галузей педагогічної науки та сприяє прискоренню її розвитку та зростанню престижу української педагогіки в науково-педагогічних співтовариствах.

У процесі дослідження сучасних українських педагогічних журналів виявлено такі їхні види: офіційні видання; загальнопедагогічні журнали й предметно-педагогічні (за змістовим наповненням) та науково-методичні й науково-практичні (за призначенням). Журнали, аудиторією яких є викладачі загальноосвітніх шкіл, гімназій і ліцеїв, що спеціалізуються на випуску матеріалів про сучасну наукову інтерпретацію теоретичних питань шкільних навчальних дисциплін і методики їх викладання, про сучасні проблеми дидактики, проблеми охорони довкілля тощо. Педагогічні журнали поширюють досвід упровадження в освітянську практику новітніх педагогічних технологій. Вони містять календарне планування навчально-виховного процесу, методичні рекомендації науковців і практиків та поурочні розробки навчального матеріалу, розробки різних типів уроків, поради щодо виховання в учнів

моральних, фізичних і вольових якостей. А також висвітлюють передовий педагогічний досвід учителів, їхні творчі портрети. Таке змістове наповнення важливе й необхідне для педагогів-практиків. Отже, педагогічна преса, зокрема журнали, потребує постійного моніторингу й подальшого дослідження й наукових узагальнень журналістикознавців, що є перспективою майбутніх розвідок.

1. Бигар Г. П. Українська педагогічна преса Канади і рідномовне шкільництво в діаспорі : навч. посіб. / Г. П. Бигар, С. З. Романюк, І. С. Руснак. — Чернівці : Митець, 2006. — 295 с. (Б-ка молодого педагога).

2. Вайда Л. О. Українська педагогічна преса як джерело відображення інноваційних педагогічних ідей (1991–2013 рр.) / Л. О. Вайда // Педагогічний дискурс. — К., 2013. — Вип. 15. — С. 102–105.

3. Денисович Т. Е. Педагогическая журналистика : учеб. пособ. / Т. Е. Денисович. — М. : ФОРУС, 2009. — 144 с.

4. Дубецька О. Становлення педагогічної преси на східноукраїнських землях / Дубецька Оксана // Образ : щорічний наук. зб. — К., 2015. — Вип. 16. — С. 97–104.

5. Зайченко І. В. Проблеми української національної школи у пресі (друга пол. XIX – поч. XX ст.) : навч. посіб. / І. В. Зайченко. — Львів, 2002. — 344 с.

6. Кулішенко Л. А. Проблема національного виховання в педагогічній пресі сучасності (за період з 1991 до 2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Кулішенко Л. А. ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т журналістики. — К., 2007. — 19 с.

7. Літіченко О. Д. Педагогічна преса як джерело поширення ідей дошкільної освіти / О. Д. Літіченко // Реалізація особистісно-компетентнісного підходу в роботі з дітьми дошкільного й молодшого шкільного віку (15–17 жовтня 2013 р.). — Вінниця: Твори, 2013. — С. 47–56.

8. Методологічні засади педагогічного дослідження : [моногр.] / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; ДЗ «ЛНУ ун-т ім. Т. Шевченка». — Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. — 248 с.

9. Остапенко Н. Від «Ради» і «Світла» до «Вільної української школи»: проблеми національної освіти на сторінках перших українських часописів Східної України початку ХХ століття / Н. Остапенко, Н. Сидоренко // Образ : щорічний наук. зб. — К., 2001. — Вип. 2. — С. 72—80.

10. Хриков Є. М. Педагогічна наука в Україні: стан та напрями розвитку / Є. М. Хриков, О. В. Адаменко // Шлях освіти. — К., 2003. — № 4. — С. 2—7.

UDC 007 : 304 : 070

MONITORING OF THE MODERN UKRAINIAN PEDAGOGICAL JOURNALS

Herasymchuk Nadiia, PhD in Social Communications,
Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of
Kyiv, 36/1, Melnykova St., Kyiv, 04119, Ukraine, e-mail: nadiag15@
rambler.ru.

The article emphasizes the important role of the pedagogical journals in educational communication. The aim of this investigation is to identify the main types of modern Ukrainian pedagogical journals, to characterize their content, headings, and other structure elements. It is noted that most of modern pedagogical journals in Ukraine are methodological and scientific-practical educational, thus appointed for teachers of secondary schools, gymnasiums, lyceums. The main specialization of these periodicals are publications on modern scientific theoretical interpretation of school disciplines and methods of teaching, didactics of contemporary issues, environmental issues, etc.; disseminate implementation experience in the educational practice of the new pedagogical technologies.

Key words: *pedagogical magazines, headings, education, formation.*

МОНИТОРИНГ СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЖУРНАЛОВ

Герасимчук Надежда

В статье акцентируется внимание на важной роли педагогических журналов в научно-педагогической коммуникации. Цель исследования – выделить основные виды современных украинских педагогических журналов, охарактеризовать их основное содержание, рубрикацию и т.д.

Подчеркивается, что большую часть современных педагогических журналов в Украине составляют научно-методические и научно-практические издания, предназначенные для учителей общеобразовательных школ, гимназий и лицеев. Определена их специализация: современная научная интерпретация теоретических вопросов школьных учебных предметов и методика их преподавания, современные проблемы дидактики, охрана окружающей среды, распространение опыта внедрения в образовательную практику передовых педагогических технологий.

Ключевые слова: педагогические журналы, рубрики, воспитание, образование.

1. Byhar H. P. Ukrainian Pedagogical Periodicals in Canada and the native language school in diaspora : textbook / H. P. Byhar, S. Z. Romaniuk, I. S. Rusnak. — Chernivtsy : Mytec', 2006. — 295 p. (Young pedagogue library).

2. Vajda L. O. Ukrainian Pedagogical Periodicals as a source of innovation pedagogical ideas reflection (1991–2013) / L. O. Vajda // Pedagogical discourse. — 2013. — №. 15. — P. 102–105.

3. Denysovych T. Ye. Pedagogical journalism : textbook / T. Ye. Denysovych. — Moscow : FORUS, 2009. — 144 p.

4. Dubetska O O. Formation of pedagogical press in Eastern Ukraine / Oksana Dubetska // Images: annual science. Coll. — K., 2015. — Vol. 16 — P. 97–104.

5. Zajtchenko I. V. Issues of the Ukrainian national school on the pages of periodicals (the second half of the XIX – beginning of the XX centuries): textbook / I. V. Zajtchenko. — Lviv, 2002. — 344 p.

6. Kulishenko L. A. The problem of national education in modern educational media (for the period from 1991 to 2004) : abstract. Thesis ... candidate in Philology. Specialty: 10.01.08 / L. A. Kulishenko; Kyiv National Taras Shevchenko University of Kyiv. Institute of Journalism. — Kyiv, 2007. — 19 p.

7. Litichenko O. D. Educational newspapers as a source of spreading the ideas of pre-school education / O. D. Litichenko // Realization of personal and competence approach in-process with the children of preschool and junior school age (October, 15—17 2013). — Vinnytsia : Tvory, 2013. — С. 47—56.

8. Methodological bases of pedagogical research : [monograph] / authors collective: E. M. Hrykov, O. V. Adamenko, V. S. Kurylo, and others ; general ed. by V. S. Kurylo, E. M. Hrykov; State Institution Shevchenko Nation University of Luhansk”. — Luhansk : Publishing Hoese of Shevchenko LNU, 2013. — 248 p.

9. Ostapenko N. From “Rada» and “Svitlo» to “Vil’na ukrain’ska shkola» : issues of the national education on the pages of the first Ukrainian language periodicals in the Eastern Ukraine at the beginning of the XX century / N. Ostapenko, N. Sydorenko // Obraz. — 2001. — Vyp. 2. — P. 72—80.

10. Hrykov E. M. Teaching science in Ukraine: state and development trends / Hrykov E. M., Adamenko O. V. // Shliakh osvity. — 2003. — № 4. — P. 2—7.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2016